

Sosyal Medyanın Müzakere Süreçlerini Yeniden Yapılandırması Üzerine Sistematik Bir İnceleme

Kevser GÜLDOĞAN¹, Rabia Rana SARI²

Gönderilme Tarihi: 5 Aralık 2025

Kabul Tarihi: 24 Aralık 2025

Bu makaleye atf için: Güldoğan, K., & Sarı, R. R. (2025). Sosyal Medyanın Müzakere Süreçlerini Yeniden Yapılandırması Üzerine Sistematik Bir İnceleme. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Dergisi, 3(2), 35-61.

Review Article / İnceleme Makalesi

ÖZET

Bu çalışma, sosyal medyanın müzakere süreçleri üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir çerçevede incelemek amacıyla 2010–2025 yılları arasında yayımlanmış hakemli ve açık erişimli 34 akademik çalışma üzerinden sistematik literatür taraması yöntemiyle yürütülmüştür. Araştırmada açık kodlama ve tematik analiz teknikleri kullanılarak dört ana tema belirlenmiştir: (i) sosyal medyada bilgi akışı ve zayıf sinyaller, (ii) dijital kimlik ve kimlik müzakereleri, (iii) elektronik müzakere sistemleri ve çevrimiçi iletişim, (iv) aktivizm ve toplumsal hareketlerde sosyal medya stratejileri. Elde edilen bulgular, sosyal medyanın yalnızca bir iletişim ve etkileşim aracı olmanın ötesine geçerek, bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeylerde müzakere davranışlarını, güç ilişkilerini, meşruiyet üretim biçimlerini ve karar alma mekanizmalarını yeniden yapılandıran çok katmanlı bir müzakere alanı hâline geldiğini göstermektedir. Çalışma, sosyal medyayı zayıf sinyallerin üretildiği bilişsel bir erken uyarı ortamı, dijital kimliklerin sürekli müzakere edildiği psikososyal bir sahne ve kamusal taleplerin kolektif baskıya dönüştüğü siyasal bir alan olarak birlikte ele alan bütüncül bir tematik model önermektedir. Bu yönüyle araştırma, sosyal medyanın çağdaş müzakere pratiklerindeki rolünü yalnızca betimlemekle kalmayıp, müzakerenin yapısal ve kuramsal dönüşümüne ilişkin literatüre özgün ve sistematik bir katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyal medya, müzakere süreçleri, dijital kimlik, zayıf sinyaller, elektronik müzakere, dijital aktivizm.

¹ Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, kevsorguldogan@gmail.com, ORCID:0009-0002-0386-9740

² İ.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi, rabiaraanasri@gmail.com, ORCID: 0009-0005-7808-7876

A Systematic Review on How Social Media Reshapes Negotiation Processes

For citation of this article: GloĖan, K., & Sarı, R. R. (2025). Sosyal Medyanın Müzakere Süreçlerini Yeniden Yapılandırması zerine Sistematik Bir İnceleme. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Dergisi, 3(2), 35-61.

ABSTRACT

This study was conducted using a systematic literature review method based on 34 peer-reviewed and open-access academic studies published between 2010 and 2025, with the aim of examining the effects of social media on negotiation processes within a multidimensional framework. Using open coding and thematic analysis techniques, four main themes were identified: (i) information flow and weak signals on social media, (ii) digital identity and identity negotiations, (iii) electronic negotiation systems and online communication, (iv) social media strategies in activism and social movements. The findings show that social media has gone beyond being merely a communication and interaction tool, becoming a multi-layered negotiation space that reconfigures negotiation behaviors, power relations, forms of legitimacy production, and decision-making mechanisms at the individual, organizational, and societal levels. The study proposes a comprehensive thematic model that collectively addresses social media as a cognitive early warning environment where weak signals are produced, a psychosocial stage where digital identities are constantly negotiated, and a political arena where public demands are transformed into collective pressure. In this respect, the research not only describes the role of social media in contemporary negotiation practices but also offers a unique and systematic contribution to the literature on the structural and theoretical transformation of negotiation.

Keywords: *Social media, negotiation processes, digital identity, weak signals, electronic negotiation, digital activism.*

1. GİRİŞ

Dijital iletişim teknolojilerinin son yirmi yılda geçirdiği yapısal dönüşüm, bireylerin, örgütlerin ve devlet aktörlerinin sosyal, politik ve ekonomik karar alma süreçlerinde etkileşim modellerini köklü biçimde yeniden yapılandırmıştır. Bu dönüşümün en görünür yansımalarından biri, sosyal medyanın salt bir iletişim kanalı olmaktan çıkarak, çok aktörlü müzakere süreçlerinin doğrudan bir bileşeni hâline gelmesidir. Özellikle yatay ağ yapıları, anlık geri bildirim mekanizmaları ve algoritmik görünürlükler sayesinde sosyal medya platformları, kamuoyu oluşumundan kurumsal pazarlıklara kadar uzanan geniş bir yelpazede müzakere dinamiklerini yeniden tanımlamaktadır (Stohl vd., 2017).

Literatürde sosyal medyanın müzakere süreçlerine etkisi, bilgi akış hızının artması, aktörler arası dolaysız etkileşim olanaklarının çoğalması ve dijital kimlik pratiklerinin yaygınlaşması gibi boyutlar üzerinden ele alınmaktadır. Çömlekçi (2019), sosyal medyanın dijital diplomaside yalnızca bir iletişim kanalı değil, aynı zamanda devlet aktörleri ile hedef kitleler arasında etkileşime dayalı yeni bir müzakere zemini oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Büyükelçiliklerin Facebook hesapları üzerinden yürüttükleri dijital diplomasi pratiklerinin incelendiği çalışmada, kurumsal aktörlerin klasik tek yönlü enformasyon aktarımı yerine geri bildirim, etkileşim ve kamusal algı yönetimine dayalı stratejik bir iletişim-müzakere süreci yürüttükleri gösterilmektedir. Bu yönüyle sosyal medya, diplomatik aktörler açısından hem kamuoyu oluşturma aracı hem de dolaylı müzakere ve konum pazarlığı yapılan dijital bir kamusal alan işlevi görmektedir (Çömlekçi, 2019). Bununla birlikte, mevcut literatür ağırlıklı olarak sosyal medyanın katılımcı demokrasi, kamusal alan ve dijital aktivizm üzerindeki etkilerine yoğunlaşmakta; sosyal medyanın müzakere süreçlerini bilişsel, psikolojik ve stratejik boyutlarıyla bütüncül biçimde ele alan çalışmaların görece sınırlı kaldığı görülmektedir. Özellikle çevrimiçi ilişkiler, içsel bariyerler ve sosyal ağ bağlarının müzakere performansı üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmalar, dijital ortamda müzakerenin klasik yüz yüze müzakere dinamiklerinden niteliksel olarak ayrıştığını göstermektedir. Turetsky vd. (2023), sosyal ağ bağlarının müzakere başarısına katkısının bireysel öz-yeterlik algısından daha güçlü olduğunu ortaya koyarak, dijital müzakere ortamlarında ağ yapılarının kritik belirleyicilerden biri hâline geldiğini vurgulamışlardır.

Kurumsal düzeyde ise sosyal medya verilerinin stratejik karar alma süreçle-

rinde kullanımı giderek önem kazanmakta, özellikle erken uyarı mekanizmaları ve “zayıf sinyallerin” tespiti, örgütsel müzakere kapasitesinin artırılmasında temel analitik araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Saul (2006), zayıf sinyalleri gelecekte ortaya çıkabilecek büyük dönüşümlerin öncül göstergeleri olarak tanımlamakta; bu sinyallerin erken yakalanmasının kriz yönetimi, itibar yönetimi ve stratejik müzakere süreçlerinde belirleyici rol oynadığını belirtmektedir. Şener (2018) ise zayıf sinyalleri, örgütlerin çevresel belirsizliklere karşı uyarı sistemlerinin temel girdisi olarak tanımlamakta ve stratejik öngörü süreçlerinde bu göstergelerin doğru yorumlanmasının rekabet avantajı sağlayabileceğini savunmaktadır. Sosyal medya ortamları, bu tür sinyallerin yüksek hızla üretildiği ve yayıldığı dijital ekosistemler olarak kurumsal müzakerelerde yeni risk ve fırsat alanları sunmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın temel amacı; sosyal medyanın müzakere süreçleri üzerindeki etkilerini psikolojik, stratejik, toplumsal ve teknolojik boyutlarıyla birlikte ele alarak, mevcut literatürde dağınık biçimde ele alınan bulguları bütüncül bir çerçevede sentezlemektir. Araştırma, sosyal medyanın hem bireysel hem de kurumsal ve uluslararası düzeyde nasıl bir müzakere zemini oluşturduğunu ortaya koymayı; dijitalleşen iletişim ortamlarının müzakere kültürü üzerindeki dönüştürücü etkilerini sistematik literatür taraması temelli bir yaklaşımla analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışma, sosyal medyanın müzakere süreçlerindeki rolünü yalnızca betimlemekle kalmayıp, aynı zamanda stratejik karar alma mekanizmalarına yönelik çıkarımlar üretmeyi de amaçlamaktadır.

2. TEORİK ÇERÇEVE

Bu çalışmanın teorik çerçevesi, sosyal medya ile müzakere süreçleri arasındaki ilişkinin çok katmanlı yapısını ortaya koymayı amaçlayan disiplinler arası bir yaklaşıma dayanmaktadır. Literatürde sosyal medyanın bilgi akışını hızlandıran, etkileşim yoğunluğunu artıran ve kamusal alanı yeniden yapılandıran bir araç olarak müzakere dinamiklerini dönüştürdüğü geniş ölçüde kabul edilmektedir (Loader & Mercea 2011; Stohl vd., 2017; Sebenius vd., 2021). Dijital platformların sunduğu ağ temelli etkileşim yapıları, müzakerenin yalnızca iki taraf arasında yürütülen kapalı bir süreç olmaktan çıkıp, çok aktörlü ve kamusal bir pazarlık alanına dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

Sosyal medya ortamlarında oluşan yoğun veri üretimi, müzakere süreçlerinde

erken uyarı işlevi gören “zayıf sinyallerin” tespit edilmesini mümkün kılmaktadır. Yenice vd. (2018), sosyal medyanın kurumlar açısından yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda krizlerin ve itibar risklerinin erken belirtilerinin izlenebildiği bir stratejik erken uyarı ortamı oluşturduğunu; sosyal medya üzerinden yayılan düşük yoğunluklu olumsuz içeriklerin zamanında analiz edilmemesi durumunda kurumsal müzakere süreçlerini doğrudan etkileyebilecek büyük ölçekli krizlere dönüşebildiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda sosyal medya hem krizlerin önceden sezilmesi hem de fırsat alanlarının erkenden tanımlanabilmesi açısından stratejik bir izleme ortamı olarak işlev görmektedir.

2.1. Sosyal Medya ve Müzakere Süreçleri

Sosyal medya platformları, müzakere süreçlerine zaman ve mekân sınırlarını aşan bir yapı kazandırarak, geleneksel yüz yüze müzakere modellerinden farklı bir etkileşim zemini oluşturmuştur. Dijital ağlar sayesinde bireyler, gruplar ve kurumlar, fikirlerini anlık olarak paylaşabilmekte ve geri bildirim süreçlerini eş zamanlı biçimde yönetebilmektedir. Bu durum, müzakerelerin daha esnek, görünür ve katılımcı bir nitelik kazanmasına neden olmaktadır (Loader & Mercea, 2011; Sebenius vd., 2021).

Kurumsal düzeyde sosyal medya politikaları ve dijital iletişim stratejileri, paydaşlarla yürütülen müzakere süreçlerini doğrudan şekillendirmektedir. Stohl vd. (2017), kurumların sosyal medya politikalarının, kurumsal sosyal sorumluluk algısını ve paydaş katılımını belirleyici bir unsur hâline getirdiğini ortaya koymuştur. Benzer biçimde Sutrisno vd. (2023), dijital temelli işletme stratejilerinin müzakere süreçlerini çok paydaşlı ve küresel bir boyuta taşıdığını vurgulamaktadır.

Siyasal ve kamusal müzakere bağlamında ise sosyal medyanın katılımcı demokrasi ve çevrimiçi deliberasyon üzerindeki etkisi öne çıkmaktadır. Halpern & Gibbs, (2013), sosyal medyanın siyasal ifade ve çevrimiçi tartışma süreçlerini kolaylaştırarak kamusal müzakereyi dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu süreçte sosyal medya, yalnızca bir enformasyon kanalı değil, aynı zamanda kamusal görüşlerin şekillendiği bir müzakere arenası hâline gelmektedir.

2.2. Psikolojik Dinamikler ve Bireysel Etkileşimler

Müzakere süreçleri, bireylerin yalnızca rasyonel çıkar hesaplarına değil, aynı zamanda psikolojik algılarına, sosyal onay ihtiyaçlarına ve kimlik inşa pratikle-

rine de dayanmaktadır. Sosyal medya ortamları, bireyin benlik sunumunu, kişilerarası ilişkilerini ve sosyal konumlanmasını doğrudan etkileyerek müzakere davranışlarının bilişsel ve duygusal boyutlarını dönüştürmektedir (Yau vd., 2020; Nadkarni & Hofmann, 2012).

Cinsiyet temelli müzakere farklılıkları bağlamında Kolb (2009), kadınların müzakere süreçlerinde toplumsal önyargılar nedeniyle yapısal dezavantajlar yaşayabildiğini ortaya koymuştur. Ancak sosyal ağ temelli ilişkiler, bu dezavantajların bir kısmını dengeleyebilecek destek mekanizmaları oluşturabilmektedir. Nitekim Turetsky vd. (2023), sosyal ağ bağlarının müzakere performansını bireysel içsel bariyerlerden daha güçlü biçimde etkilediğini ampirik olarak göstermiştir.

Sosyal medyanın yoğun geri bildirim döngüleri ise bireylerde bağımlılık ve kaçırma korkusu (FOMO) gibi psikolojik riskleri artırabilmektedir. Bu durum, bireylerin müzakere süreçlerinde aşırı rekabetçi ya da çekingen davranışlar sergilemesine yol açabilmektedir (Çat vd., 2021; Balcı vd., 2020; Kurtoglu & Aydın, 2023). Çevrimiçi müzakerelerde içerik yapısının ve mesaj tasarımıyla uzlaşma düzeyini doğrudan etkilediği de Hatta & Ohbuchi (2003)'nin çalışmalarında deneysel olarak ortaya konmuştur.

2.3. Toplumsal Hareketler ve Örnek Vakalar

Sosyal medya, günümüz toplumsal hareketlerinin örgütlenmesinde yalnızca bir iletişim aracı değil; aynı zamanda kamusal görünürlük üretimi, kolektif bilinç oluşturma ve müzakere kapasitesini artırma işlevlerini birlikte üstlenen stratejik bir alan olarak konumlanmaktadır. Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar, sosyal medyanın kamusal alanı dönüştüren bir etkileşim zemini oluşturduğunu ve farklı toplumsal aktörlerin taleplerini görünür kılarak müzakere süreçlerine doğrudan etki ettiğini ortaya koymaktadır (Göksu, 2024; Gümüş, 2023, Dağtaş & Atik, 2024).

Türkiye örneğinde Algül (2016) ve Adıgüzel (2019), Kuzey Ormanları Savunması hareketi üzerinden yürüttükleri incelemelerde, sosyal medya kullanımının kolektif bilincin inşasında belirleyici olduğunu; dağınık aktörlerin ortak talepler etrafında bütünleşerek kamusal müzakere gücü kazandığını göstermektedir. Bu bulgular, sosyal medyanın yerel çevre hareketlerinde yalnızca dayanışma değil, aynı zamanda siyasal ve kurumsal muhataplarla yürütülen müzakerelerde pazarlık gücü üreten bir araç hâline geldiğini ortaya koymaktadır (Algül, 2016; Adıgüzel, 2019).

Sosyal medyanın kamusal alana etkisi yalnızca mobilizasyon boyutuyla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda kimlik inşası, temsil ve dijital özneleşme süreçlerini de doğrudan etkilemektedir. Dijital ortamlarda bireylerin benlik sunumları, simgesel aidiyetleri ve toplumsal konumlanmaları sürekli olarak yeniden müzakere edilmektedir (Kaya, 2021; Kavut, 2020). Bu durum, toplumsal hareketlere katılımın yalnızca fiziksel eylemler üzerinden değil, dijital kimlik müzakereleri üzerinden de şekillendiğini göstermektedir.

Yeni toplumsal hareketler ve dijital aktivizm ekseninde yapılan çalışmalarda, sosyal medya platformlarının kolektif eylem kapasitesini artırdığı ve çok katmanlı bir müzakere alanı oluşturduğu vurgulanmaktadır. Tuna ve Türkölmez (2023), dijital aktivizmin yeni toplumsal hareketlerde hem örgütlenme hızını artırdığını hem de kamusal baskı üretme kapasitesini genişlettiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Karaca (2025), dijital aktivizm alanında yapılan ulusal çalışmaları sistematik olarak değerlendirerek, sosyal medyanın müzakere temelli kolektif eylem pratiklerinin merkezine yerleştiğini göstermektedir. Kamusal alanın normatif çerçevesi açısından değerlendirildiğinde ise sosyal medya, müzakereci demokrasi anlayışının dijital düzlemde yeniden yorumlanmasına imkân tanımaktadır. Müzakereci demokrasi bağlamında iletişim özgürlüğü ve kamusal tartışmanın dijitalleşmesi, kamusal rızanın ve uzlaşının üretim biçimlerini dönüştürmektedir (Aydın, 2017; Bak, 2023). Bu dönüşüm, müzakerenin yalnızca kurumsal aktörler arasında değil, geniş toplumsal ağlar içerisinde çok aktörlü ve şeffaf bir biçimde yürütülmesine zemin hazırlamaktadır.

3. YÖNTEM

Bu araştırma, sosyal medyanın müzakere süreçleri üzerindeki etkilerini sistematik ve tekrarlanabilir bir çerçevede incelemek amacıyla sistematik literatür taraması yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Sistematik literatür taraması, belirli bir araştırma sorusuna ilişkin akademik yayınların önceden tanımlanmış ölçütler doğrultusunda şeffaf, denetlenebilir ve yinelenebilir biçimde seçilmesini, değerlendirilmesini ve sentezlenmesini sağlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Kitchenham, 2004; Yavuz, 2022). Bu yöntem, sosyal medya ve müzakere ilişkisini inceleyen çalışmaların parçalı yapısını bütüncül bir analiz çerçevesinde bir araya getirmeye olanak tanımaktadır.

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden sistematik literatür taraması olarak

yapılandırılmıştır. Bu kapsamda, sosyal medya ve müzakere süreçlerine odaklanan akademik çalışmalar, içerik ve tematik yapılarına göre karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Tarama sürecinde yalnızca hakemli dergilerde yayımlanmış, açık erişimli ve akademik nitelik taşıyan çalışmalar kapsama alınmıştır. Teknik pazarlama analizleri, blog yazıları, haber metinleri ve kişisel web sayfaları gibi akademik denetime tabi olmayan içerikler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Literatür taraması TR Dizin, Google Scholar, arXiv, SpringerLink, YÖK-Tez ve DergiPark akademik veri tabanları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Tarama sürecinde Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeler birlikte kullanılmıştır. Başlıca anahtar sözcükler şunlardır: “sosyal medya ve müzakere”, “digital negotiation”, “electronic participation”, “toplumsal hareketler ve sosyal medya”, “e-müzakere sistemleri”, “social identity and negotiation”. Tarama sonucunda 2010–2025 yılları arasında yayımlanmış, sosyal medya ile müzakere ilişkisini kuramsal, tematik veya niteliksel düzeyde ele alan çalışmalar dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilme ölçütleri şu şekilde belirlenmiştir:

- i. Sosyal medya ve müzakere süreçleri arasındaki ilişkiyi doğrudan incelemesi,
- ii. Hakemli dergilerde yayımlanmış veya bilimsel tez niteliği taşıması,
- iii. Türkçe veya İngilizce dilinde yayımlanmış olması,
- iv. Tam metnine açık erişim sağlanabilmesi.

Araştırma kapsamında elde edilen çalışmaların tematik dağılımı ve yöntem türlerine göre sınıflandırılması Tablo.1’de sunulmuştur.

Tablo.1: Tematik Dağılımı ve Yöntem Türleri

Yazar-Yıl	Tema	Yöntem	Ülke/Bağlam	Örneklem/Veri	Temel Bulgular
Stohl vd., 2017	Kurumsal müzakere	Söylem analizi	ABD	Kurumsal SM politikaları	Sosyal medya kurumsal müzakere ve sorumluluk algısını dönüştürmektedir.
Çömlekçi, 2019	Dijital diplomasi	İçerik analizi	Türkiye	Büyükelçilik FB hesapları	Dijital diplomasi yeni müzakere ve kamuoyu etkileşimi üretmektedir.

Turetsky vd., 2023	Müzakere performansı	Nicel ağ analizi	ABD	Sosyal ağ verileri	Sosyal bağlar müzakere performansındaki cinsiyet farkını azaltmaktadır.
Saul, 2006	Zayıf sinyaller	Kuramsal analiz	Uluslararası	Gelecek çalışmaları literatürü	Erken sinyaller stratejik müzakere kapasitesini artırmaktadır.
Şener, 2018	Stratejik öngörü	Kavramsal model	Türkiye	Literatür temelli	Ufuk taraması müzakere ve karar süreçlerini güçlendirmektedir.
Loader & Mercea, 2011	Katılımcı demokrasi	Kuramsal analiz	Avrupa	Ağ temelli demokrasi	Sosyal medya müzakereci demokrasi alanını genişletmektedir.
Sebenius vd., 2021	Dijital müzakere	Vaka Analizi	ABD	Çevrim içi müzakereler	Sosyal medya pazarlık gücünü doğrudan etkilemektedir.
Yenice vd., 2018	Kriz yönetimi	Model uygulaması	Türkiye	Kurumsal sosyal medya vakaları	Sosyal medya erken kriz ve müzakere göstergesi sağlamaktadır.
Sutrisno vd., 2023	Kurumsal strateji	Nicel analiz	Endonezya	İşletmeler	Dijitalleşme kurumsal müzakere ve rekabeti güçlendirmektedir.
Halpern & Gibbs, 2013	Çevrim içi müzakere	Deneyssel analiz	ABD	FaceBook & YouTube	Sosyal medya müzakereci tartışmayı hızlandırmaktadır.
Yau vd., 2020	Kimlik müzakeresi	Nitel analiz	Birleşik Krallık	Göçmen kullanıcılar	Dijital kimlik müzakere süreçleri sürekliidir.
Nadkarni & Hofmann, 2012	Benlik sunumu	Nicel psikolojik analiz	ABD	Facebook kullanıcıları	Sosyal onay ihtiyacı çevrim içi davranışı belirlemektedir.
Kolb, 2009	Cinsiyet & müzakere	Literatür sentezi	Uluslararası	25 yıllık literatür	Toplumsal cinsiyet müzakere performansını etkilemektedir.
Çat vd., 2021	Dijital katılım	Nicel saha araştırması	Türkiye	SM kullanıcıları	Sosyal medya kullanımı yaşam memnuniyetiyle ilişkilidir.

Balcı vd., 2020	Psikolojik etki	Anket	Türkiye	Sağlık çalışanları	Sosyal medya bağımlılığı benlik saygısını etkilemektedir.
Kurtoğlu & Aydın, 2023	Dijital bağımlılık	Nicel analiz	Türkiye	18–45 yaş	Dijital ortamlar karar süreçlerini dönüştürmektedir.
Hatta & Ohbuchi, 2003	Elektronik müzakere	DeneySEL analiz	Japonya	Çevrim içi müzakereler	Mesaj yapısı uzlaşmayı belirlemektedir.
Algül, 2016	Çevre hareketleri	Vaka incelemesi	Türkiye	Kuzey Ormanları Savunması	Sosyal medya kolektif müzakere gücü meydana getirmektedir.
Adıgüzel, 2019	Dijital mobilizasyon	Nitel analiz	Türkiye	Kuzey Ormanları Savunması	Dijital medya yerel müzakere görünürlüğünü artırmaktadır.
Terzioğlu, 2024	Kamusal alan	Bibliyometrik analiz	Türkiye	DergiPark verileri	Sosyal medya karşı-hegemonik müzakere alanı üretmektedir.
Sarioğlu, 2020	Dijital adalet	İçerik analizi	Türkiye	Şiddet içerikleri	Sosyal medya kamusal müzakere baskısını artırmaktadır.
Tuna & Türkölmez, 2023	Dijital aktivizm	Kuramsal analiz	Türkiye	Yeni toplumsal hareketler	Dijital ağlar müzakereci eylemi güçlendirmektedir.
Pang, 2017	Kimlik & protesto	Söylem analizi	Hong Kong	Umbrella Movement	Sosyal medya kolektif müzakere kimliği üretmektedir.
Jones, 2019	İrk temelli hareketler	Söylem analizi	ABD	BLM paylaşımları	Merkeziyetsiz dijital müzakere alanı oluşmaktadır.
Parthasarathi & Kumari, 2021	Viral kampanyalar	Vaka incelemesi	Hindistan	ALS Challenge	Bireysel eylem küresel müzakere baskısına dönüşmektedir.
Manikarnika, 2017	Yerel hareketler	İçerik analizi	Hindistan	Telangana hareketi	Sosyal medya devletle müzakere gücü üretmektedir.
Göksu, 2024	E-demokrasi	Kuramsal analiz	Türkiye	Kamusal alan çalışmaları	Sosyal medya dijital kamusal müzakereyi güçlendirmektedir.

Gümüş, 2023	Kamusal alan temsili	Kuramsal analiz	Türkiye	Medya içerikleri	Sosyal medya yeni kamusal alan üretmektedir.
Dağtaş & Atik, 2024	Dijital kamusal alan	Karşılaştırmalı analiz	Türkiye	Quora & Ekşi Sözlük	Dijital platformlar kamusal müzakere mekânı üretmektedir.
Kaya, 2021	Dijital kimlik	Nicel analiz	Türkiye	SM kullanıcıları	Kültürel paylaşımlar dijital kimlik müzakeresini belirler.
Kavut, 2020	Dijital kimlik	Kuramsal analiz	Türkiye	Dijital profiller	Dijital kimlik çok katmanlı bir müzakere sürecidir.
Karaca, 2025	Dijital aktivizm	Sistematik derleme	Türkiye	Ulusal literatür	Dijital aktivizm müzakereci eylemin merkezine yerleşmiştir.
Aydın, 2017	Müzakereci demokrasi	Kuramsal analiz	Türkiye	Kamusal alan kuramı	Dijital iletişim müzakereci demokrasiyi dönüştürmektedir.
Bak, 2023	İletişimsel eylem	Kuramsal analiz	Türkiye	Habermas kuramı	Dijital kamusal alan müzakereci rıza üretmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

Tarama sürecinde, sosyal medyanın müzakere süreçleriyle ilişkisini ele alan toplam 65 akademik çalışmaya ulaşılmıştır. Ancak çalışmanın amaçladığı kuramsal derinlik ve karşılaştırılabilirlik düzeyi doğrultusunda, bu çalışmalar arasından belirli kalite ve indekslenme ölçütlerini karşılayan 34 özgün çalışma tematik analize dâhil edilmiştir. Bu seçici yaklaşım, nicel bir kapsam genişliğinden ziyade yüksek etki değerine sahip, kuramsal olarak güçlü ve metodolojik açıdan tutarlı çalışmalar üzerinden derinlemesine bir sentez üretmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda araştırmaya dâhil edilen çalışmaların önemli bir bölümü Web of Science (WoS) kapsamında indekslenen Q1 ve Q2 dergilerde yayımlanmış çalışmalardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye bağlamını temsil edebilmek amacıyla, alan yazında referans değeri yüksek olan ve hakemli dergilerde yayımlanmış nitel araştırmalar da kapsama alınmıştır. Böylece çalışma hem uluslararası literatürdeki kuramsal eğilimleri hem de Türkiye özelindeki ampirik ve kavram-

sal katkıları birlikte değerlendirebilen karşılaştırmalı bir analiz zemini oluşturmuştur.

Literatür taraması sonucunda dâhil etme kriterlerini karşılayan bu 34 çalışma, tematik içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sürecinde ilk aşamada çalışmalardaki temel kavramsal yapılar açık kodlama yöntemiyle belirlenmiş; ikinci aşamada benzer ve ilişkili kodlar bir araya getirilerek aşağıdaki dört ana tema oluşturulmuştur:

- i. Sosyal medyada bilgi akışı ve zayıf sinyaller
- ii. Dijital kimlik ve kimlik müzakereleri
- iii. Elektronik müzakere sistemleri ve çevrimiçi iletişim
- iv. Aktivizm ve toplumsal hareketlerde sosyal medya stratejileri

Tematik kodlamalar araştırmacı tarafından iki aşamalı kontrol sürecinden geçirilmiş, her temaya ait alt kodlar karşılaştırmalı olarak yeniden değerlendirilmiştir. Bu süreç, analiz güvenilirliğini artırmak amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın güvenilirliği, yalnızca hakemli dergilerde yayımlanmış ve açık erişimli akademik kaynaklarla sınırlandırılması yoluyla sağlanmıştır. Kodlama ve tematik analiz süreci araştırmacı tarafından tekrarlı biçimde denetlenmiş, temalar arası tutarlılık kontrol edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği, yalnızca hakemli dergilerde yayımlanmış, açık erişimli ve akademik nitelik taşıyan kaynaklarla sınırlandırılması yoluyla güvence altına alınmıştır. Çalışma, bireylerden doğrudan veri toplamadığı ve ikincil kaynaklara dayalı olarak yürütüldüğü için etik kurul iznine tabi değildir. Ancak tüm araştırma sürecinde YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi esas alınarak yürütülmüştür.

4. BULGULAR

Bu bölümde, Tablo 1’de yer alan ve 2010–2025 yılları arasında yayımlanmış çalışmaların açık kodlama ve tematik analiz sonucunda ortaya çıkan bulguları, dört ana tema altında sunulmaktadır. Kodlama sürecinde öncelikle her bir çalışmanın kavramsal çerçevesi, araştırma soruları ve yöntemsel tercihleri çözümlenmiş; ardından benzer kavramsal kümeler birleştirilerek “(i) sosyal medyada bilgi akışı ve zayıf sinyaller, (ii) dijital kimlik ve kimlik müzakereleri, (iii) elektronik müzakere sistemleri ve çevrimiçi iletişim, (iv) aktivizm ve toplumsal hareketlerde sosyal medya stratejileri” başlıkları altında bütünleştirilmiştir.

4.1. Sosyal Medyada Bilgi Akışı ve Zayıf Sinyaller

Bu tema kapsamında Tablo 1’de yer alan başlıca çalışmalar; Stohl vd. (2017), Saul (2006), Şener (2018), Yenice vd. (2018), Göksu (2024), Aydın (2017), Bak (2023), Gümüş (2023) ve Dağtaş & Atik (2024)’tür. Bu çalışmalar, sosyal medya ortamlarındaki yoğun bilgi akışının, kurumsal ve kamusal müzakere süreçlerinde nasıl bir erken uyarı, öngörü ve stratejik istişare alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Kurumsal iletişim ve sosyal sorumluluk politikalarını inceleyen Stohl vd. (2017), sosyal medya politikalarının kurumsal aktörler ile paydaşlar arasındaki beklenti ve sorumluluk müzakeresini yeniden çerçevelediğini; bu politikaların, kurumsal söylemin sınırlarını çizerek hangi taleplerin meşru kabul edileceğini fiilen tanımladığını göstermektedir. Yenice vd. (2018) ise kriz yönetimi bağlamında, sosyal medyadaki erken tepkilerin izlenmesinin müzakere süreçlerinde “zamanlama” ve “hasar sınırlama” açısından stratejik üstünlük sağladığını ortaya koymaktadır.

Zayıf sinyaller ve stratejik öngörü ekseninde Saul (2006), sosyal medyanın da dâhil olduğu karmaşık bilgi ortamlarında henüz belirginleşmemiş risk ve fırsat işaretlerinin, gelecekteki büyük dönüşümlerin öncül göstergeleri olduğunu vurgulamaktadır. Şener (2018) de ufuk taraması yaklaşımıyla, sosyal medyada dolaşan erken uyarı göstergelerinin kurumsal müzakere pozisyonları ve senaryo planlaması açısından kritik değer taşıdığını ortaya koymaktadır. Türkçe literatürde Göksu (2024), Gümüş (2023) ile Dağtaş ve Atik (2024), sosyal medyayı dijital kamusal alan ve tartışma mekânı olarak ele alarak, söylem değişimleri ve gündem kaymalarının da zayıf sinyal olarak okunabileceğini vurgulamaktadır.

Aydın (2017), müzakereci demokrasi modelinde kamusal alanın yalnızca fiziksel değil aynı zamanda dijital bir yapı olarak yeniden tanımlandığını; sosyal medya üzerinden yürütülen tartışmaların kamusal rızanın ve uzlaşının üretiminde yapısal bir işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, sosyal medyada dolaşan bilgi akışının yalnızca tepkisel değil, aynı zamanda normatif müzakere süreçlerinin taşıyıcısı olarak işlediğini göstermektedir. Benzer biçimde Bak (2023), Habermas’ın iletişimsel eylem kuramı çerçevesinde dijital kamusal alanı analiz ederek, sosyal medyada oluşan söylemlerin uzlaşma üretme potansiyelini ve bunun müzakere yapıları üzerindeki etkisini tartışmaktadır. Bu iki çalışma, zayıf sinyallerin yalnızca risk göstergeleri değil, aynı zamanda kamusal uzlaşının

erken ipuçları olarak da okunabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, sosyal medyadaki veri akışının rastlantısal bir gürültüden ziyade, doğru analitik çerçevelerle işlendiğinde müzakere süreçleri için sistematik bir erken uyarı ve istişare kaynağı sunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.2. Dijital Kimlik ve Kimlik Müzakereleri

Bu tema altında Tablo 1’de sınıflandırılan temel çalışmalar Yau vd. (2020), Nadkarni & Hofmann (2012), Kaya (2021), Çat vd. (2021), Balcı vd. (2020), Kurtoglu & Aydın (2023), Kavut (2020), Kolb (2009) ve Turetsky vd. (2023)’tür. Bu çalışmalar, sosyal medyada inşa edilen dijital kimliklerin, bireylerin müzakere davranışlarını ve müzakere performanslarını doğrudan ve dolaylı biçimde nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Yau vd. (2020), göçmen bireylerin sosyal medya üzerinden kimlik müzakerelerini analiz ederek, kültürel aidiyet ve uyum süreçlerinin çevrimiçi benlik sunumları aracılığıyla sürekli yeniden üretildiğini göstermektedir. Nadkarni ve Hofmann (2012) ise sosyal onay ve aidiyet ihtiyacının çevrimiçi davranışların temel belirleyicileri arasında yer aldığını ortaya koymakta; bu bulgu, bireylerin müzakere ortamlarında talepkâr ya da çekingen tutum geliştirmeleriyle ilişkilendirilebilecek bir psikososyal zemin sunmaktadır.

Türkçe literatür bağlamında Kaya (2021), kültürel ve sanatsal paylaşımların dijital kimlik inşasında belirleyici rol oynadığını; Kavut (2020) ise dijital kimlikleri çok katmanlı ve sürekli müzakere hâlinde şekillenen yapılar olarak kavramsallaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet boyutunda Kolb (2009), kadınların müzakere süreçlerinde karşılaştığı yapısal önyargıları tartışırken; Turetsky vd. (2023), sosyal ağ bağlarının bu eşitsizliği önemli ölçüde dengeleyebildiğini nicel olarak ortaya koymaktadır.

Dijital kimlik bağlamında, psikososyal etkileri doğrudan ölçen nicel çalışmalar da bu temayı desteklemektedir. Çat vd. (2021), sosyal medya bağımlılık düzeyi ile yaşam memnuniyeti arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki tespit ederek, çevrimiçi etkileşim yoğunluğunun bireyin öznel iyi oluşunu doğrudan etkilediğini göstermektedir. Benzer biçimde Balcı vd. (2020), sağlık çalışanları örneğinde sosyal medya bağımlılığının benlik saygısının iki boyutu üzerinde istatistik-

sel olarak anlamlı etkiler oluşturduğunu ortaya koymuştur. Bu iki çalışma, dijital kimlik müzakerelerinin yalnızca sembolik temsil değil, bireyin psikolojik müzakere kapasitesini de doğrudan etkileyen bir süreç olduğunu göstermektedir.

Tüketim davranışı ekseninde Kurtoğlu & Aydın (2023), sosyal medya bağımlılığı ve gelişmeleri kaçırma korkusunun (FOMO) bireylerin tüketim kararlarını ve tercih müzakere süreçlerini belirgin biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, dijital kimlik ile ekonomik müzakere davranışı arasında yapısal bir bağ bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Tema bütününde elde edilen bulgular, dijital kimlik ve sosyal onay süreçlerinin, müzakereci davranışı yalnızca bireysel psikoloji düzeyinde değil, ağ yapıları ve toplumsal normlar üzerinden de şekillendirdiğini; sosyal medyanın bu kimlik müzakerelerini hızlandıran ve görünür kılan bir sahne işlevi gördüğünü göstermektedir.

4.3. Elektronik Müzakere Sistemleri ve Çevrimiçi İletişim

Bu tema kapsamında Tablo 1'de yer alan çalışmalar Hatta & Ohbuchi (2003), Halpern & Gibbs (2013), Loader & Mercea (2011), Sebenius vd. (2021), Çömlekçi (2019) ve Sutrisno vd. (2023)'tür. Bu çalışmalar, elektronik müzakere sistemlerinin ve çevrimiçi iletişim ortamlarının, klasik yüz yüze müzakere biçimlerine kıyasla müzakere dinamiklerini nasıl dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

Hatta ve Ohbuchi (2003), elektronik müzakerelerde mesajların düzeltilebilme ve süreçten çekilebilme özelliklerinin uzlaşma düzeylerini doğrudan etkilediğini deneysel olarak göstermektedir. Halpern ve Gibbs (2013), Facebook ve YouTube platformlarının çevrimiçi müzakere ve siyasal tartışmalar için yeni etkileşim olanakları sunduğunu; ancak bu ortamların tartışma derinliğini teknik sınırlamalarla birlikte yeniden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Loader ve Mercea (2011) ise sosyal medya inovasyonlarının müzakereci demokrasiye yeni katılım kanalları açtığını savunmaktadır.

Kurumsal düzeyde Sebenius vd. (2021), sosyal medyanın geleneksel kapalı pazarlık süreçlerini görünürlük, hız ve kamuoyu baskısı yoluyla dönüştürdüğünü; Sutrisno vd. (2023) ise dijitalleşmenin işletmelerde müzakere ve karar alma süreçlerini rekabet avantajına dönüştürebilecek bir yönetsel kapasiteye evrildiğini göstermektedir.

Elektronik müzakerenin diplomasi boyutunda nasıl işlediğini gösteren en önemli Türkçe literatürde yer alan araştırmalardan biri de Çömlekçi (2019)'nin çalışmasıdır. Bu çalışmada büyükelçiliklerin Facebook hesapları üzerinden yürüttükleri dijital diplomasi pratikleri incelenmiş; sosyal medyanın devletler arası iletişimde klasik diplomatik müzakere kanallarını tamamlayan yeni bir müzakere zemini oluşturduğu gösterilmiştir. Çalışma, dijital mecralarda yürütülen etkileşimlerin kamuoyu diplomasisi ile resmi müzakere süreçleri arasında melez bir müzakere alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, elektronik müzakerenin yalnızca bireysel veya ticari değil, aynı zamanda diplomatik düzeyde de kurumsallaştığını göstermektedir.

Bu tema altında ulaşılan bulgular, elektronik müzakere sistemlerinin yalnızca teknik araçlar değil, aynı zamanda meşruiyet, şeffaflık ve güç dengeleri üzerinde yeniden tanımlayıcı etkiler sunan yapılar olduğunu ortaya koymaktadır.

4.4. Aktivizm ve Toplumsal Hareketlerde Sosyal Medya Stratejileri

Bu tema altında Tablo 1'de yer alan çalışmalar Algül (2016), Adıgüzel (2019), Terzioğlu (2024), Sarıoğlu (2020), Tuna & Türkölmez (2023), Karaca (2025), Pang (2017), Jones (2019), Parthasarathi & Kumari (2021) ve Manikarnika (2017)'dir. Bu çalışmalar, sosyal medyanın toplumsal hareketlerde kolektif bilinç, mobilizasyon ve müzakere baskısı üretme kapasitesini ortaya koymaktadır.

Algül (2016) ile Adıgüzel (2019), Kuzey Ormanları Savunması hareketi üzerinden sosyal medyanın çerçeveleme, kolektif bilinç oluşturma ve müzakere gücü üretme işlevlerini açık biçimde göstermektedir. Terzioğlu (2024), sosyal medyayı karşı-hegemonik bir kamusal eylemlilik mekânı olarak değerlendirirken; Sarıoğlu (2020), dijital adalet bağlamında sosyal medyanın yargı ve siyasal aktörlerle yürütülen hak müzakerelerine etkisini ortaya koymaktadır. Tuna ve Türkölmez (2023) ile Karaca (2025) ise dijital aktivizmi, yeni toplumsal hareketlerin merkezî bir müzakere stratejisi olarak konumlandırmaktadır.

Uluslararası literatürde ise Pang (2017), "Umbrella Movement" bağlamında sosyal medyanın kolektif kimlik ve sembolik güç üretimindeki rolünü; Jones (2019), "#BlackLivesMatter" hareketinde merkeziyetsiz dijital söylemin küresel ölçekte müzakere gündemi oluşturduğunu göstermektedir. Parthasarathi ve Kumari (2021) ile Manikarnika (2017) ise viral kampanyalar ve yerel hareketler üzerinden, bireysel eylemlerin sosyal medya aracılığıyla kurumsal ve siyasal aktörler

üzerinde müzakere baskısına dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Bu tema genelinde, sosyal medyanın toplumsal hareketlerde talepleri görünür kılma, yatay örgütlenme ve ulusal–uluslararası kamuoyu oluşturma yoluyla klasik güç asimetrisini kısmen dengelediği; böylece müzakerelerin daha çok aktörlü ve dinamik bir yapıya evrildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada 2010–2025 yılları arasında yayımlanmış 34 hakemli ve açık erişimli çalışma üzerinden yürütülen sistematik literatür taraması, sosyal medyanın müzakere süreçleri üzerindeki etkisinin yalnızca teknik bir iletişim dönüşümü değil; kamusal alanın yeniden yapılanması, kimliklerin sürekli müzakeresi, örgütsel ve siyasal güç dengelerinin yeniden dağıtımı gibi çok katmanlı bir toplumsal dönüşüm süreci olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Bulgular dört ana tema etrafında bütüncül bir karşılaştırmalı çerçeve sunmakta, her bir tema, diğer temalarla karşılıklı etkileşim içinde işleyen dinamik bir yapıya işaret etmektedir.

5.1. Zayıf Sinyaller, Kamusal Alan ve Stratejik Müzakere Arasındaki Bağ

Zayıf sinyaller teması altında elde edilen bulgular, sosyal medyanın yalnızca tepkisel bir iletişim ortamı değil, aynı zamanda öngörü üreten bir stratejik istihbarat alanı olarak işlediğini göstermektedir. Saul (2006) ve Şener (2018) tarafından geliştirilen öngörü yaklaşımı, Stohl vd. (2017) ve Yenice vd. (2018) gibi kurumsal kriz ve politika çalışmalarında somut karşılık bulmaktadır. Bu durum, sosyal medya verilerinin pasif izleme nesnesi olmaktan çıkarak müzakere pozisyonlarını doğrudan şekillendiren erken uyarı girdilerine dönüştüğünü göstermektedir.

Türkçe literatürde Göksu (2024), Gümüş (2023) ile Dağtaş ve Atik (2024) tarafından sosyal medyanın dijital kamusal alan olarak yeniden kavramsallaştırılması, Aydın (2017) ve Bak (2023)'in normatif müzakereci demokrasi çerçevesiyle birlikte okunduğunda; zayıf sinyallerin yalnızca risk ve kriz öncülleri değil, aynı zamanda kamusal uzlaşının şekillenme evresinin erken göstergeleri olarak işlediği yönünde kuramsal bir bütünlük ortaya çıkmaktadır. Bu duruma somut bir örnek, #BlackLivesMatter hareketinin ilk ortaya çıktığı dönem üzerinden açıklanabilir. Hareketin 2013 yılında Trayvon Martin davasının ardından sosyal

medyada paylaşılan sınırlı sayıdaki bireysel mesajlarla başlaması, bu paylaşımların başlangıç aşamasında kurumsal ve siyasal aktörler tarafından çoğunlukla dağınık ve marjinal tepkiler olarak algılanmasına yol açmıştır (Freelon, McIlwain & Clark, 2016). Ancak bu erken paylaşımlar, dijital ağlar içinde zamanla yoğunlaşarak kolektif bir söylem üretmiş; başlangıçta düşük görünürlüğe sahip olan bu içerikler, daha sonra küresel ölçekte kamusal baskı yaratan bir toplumsal harekete dönüşmüştür (Jones, 2019). Bu süreç, sosyal medyada ortaya çıkan ilk paylaşımların —yüksek görünürlüğe ulaşmadan önce— “zayıf sinyal” niteliği taşıdığını ve bu sinyallerin erken aşamada yeterince analiz edilmemesinin, kurumsal aktörlerin müzakere pozisyonlarını geç ve tepkisel biçimde yeniden kurmalarına neden olabildiğini göstermektedir.

5.2. Dijital Kimlik, Psikososyal Dinamikler ve Müzakere Davranışı

İkinci tema kapsamında elde edilen bulgular, müzakere davranışının yalnızca rasyonel çıkar maksimizasyonu ile açıklanamayacağını; sosyal onay, aidiyet, benlik sunumu ve ağ temelli görünürlük gibi psikososyal faktörlerle derin biçimde iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır. Yau vd. (2020) ve Nadkarni & Hofmann (2012), çevrimiçi kimlik sunumlarının bireyin sosyal kabul ihtiyacıyla doğrudan bağlantılı olduğunu gösterirken; Kaya (2021) ve Kavut (2020) dijital kimliğin Türkiye bağlamında çok katmanlı, kültürel olarak gömülü ve sürekli müzakere hâlinde bir yapı arz ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu kuramsal çerçeve, Çat vd. (2021), Balcı vd. (2020) ve Kurtoğlu & Aydın (2023) gibi nicel çalışmalarla davranışsal düzeyde de doğrulanmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı, FOMO ve benlik saygısı değişkenleri üzerinden elde edilen bulgular, dijital kimlik müzakerelerinin yalnızca temsili bir süreç değil, bireyin karar verme, pazarlık etme ve risk alma davranışlarını doğrudan şekillendiren bir psikososyal düzenek olduğunu göstermektedir. Kolb (2009) ve Turetsky et al. (2023) ise bu yapının toplumsal cinsiyet ekseninde nasıl asimetrik işlediğini ortaya koyarak, sosyal ağların müzakere performansı üzerindeki dengeleyici rolünü vurgulamaktadır. Bu yönüyle sosyal medya hem eşitsizlikleri yeniden üretebilen hem de belirli koşullar altında bu eşitsizlikleri zayıflatabilen çift yönlü bir müzakere alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

5.3. Elektronik Müzakere, Kurumsal Dönüşüm ve Dijital Diplomasi

Üçüncü tema, elektronik müzakerenin teknik bir kolaylıktan ziyade müzakere yapısının ontolojik dönüşümüne işaret ettiğini göstermektedir. Hatta & Ohbuchi (2003) tarafından deneysel olarak gösterilen düzeltilebilme ve süreçten çekilebilme özellikleri, Halpern & Gibbs (2013) ile Loader & Mercea (2011) tarafından demokratik katılım ve çevrimiçi müzakere bağlamına taşınmıştır. Bu çalışmalar, elektronik müzakerenin klasik yüz yüze müzakerelere kıyasla zaman, mekân ve güç asimetrisini yeniden yapılandırıldığını ortaya koymaktadır.

Kurumsal düzeyde Sebenius vd. (2021) ve Sutrisno vd. (2023), sosyal medyanın görünürlük, hız ve kamuoyu baskısı yoluyla pazarlık dinamiklerini kökten dönüştürdüğünü vurgulamaktadır. Bu dönüşümün diplomatik boyutu ise Çömlekçi (2019) tarafından Türkiye örneğinde açık biçimde ortaya konmuştur. Büyükelçiliklerin sosyal medya kullanımı, klasik diplomatik müzakerelerin kapalı doğasını kısmen aşındırarak yarı-açık, izleyiciye açık ve algı yönetimiyle iç içe geçmiş yeni bir diplomatik müzakere rejimi doğurmuştur.

5.4. Dijital Aktivizm, Kolektif Kimlik ve Müzakere Baskısı

Dördüncü tema altında elde edilen bulgular, sosyal medyanın toplumsal hareketlerde yalnızca bir örgütlenme aracı değil, aynı zamanda doğrudan bir müzakere baskı mekanizması olarak işlediğini göstermektedir. Algül (2016) ve Adıgüzel (2019), Kuzey Ormanları Savunması hareketinde sosyal medyanın çerçeveleme ve kolektif bilinç üretimi yoluyla kamusal müzakere gücü oluşturduğunu ortaya koyarken; Terzioğlu (2024), bu süreci karşı-hegemonik bir kamusal eylemlilik zemini olarak kuramsallaştırmaktadır. Sarıoğlu (2020) ile Tuna & Türkölmez (2023) ve Karaca (2025) ise dijital aktivizmin Türkiye’de adalet, hak ve siyasal temsil müzakerelerinin ana taşıyıcılarından biri hâline geldiğini göstermektedir.

Küresel örneklerde Pang (2017) ve Jones (2019), Umbrella Movement ve #BlackLivesMatter hareketlerinde sosyal medyanın kolektif kimlik üretimi ile müzakere gündemi oluşturmayı eş zamanlı olarak yürüttüğünü ortaya koymaktadır. Parthasarathi & Kumari (2021) ile Manikarnika (2017)’nin bulguları ise bireysel eylemlerin viral kampanyalar yoluyla kısa sürede kurumsal ve siyasal aktörler üzerinde sistematik müzakere baskısına dönüşebildiğini göstermektedir. Bu sonuçlar, sosyal medyanın klasik güç asimetrisini tamamen ortadan kaldırmasa da müzakere masasına daha fazla aktörün fiilen dâhil olmasını sağlayan yapısal bir kapasite geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

5.5. Karşılaştırmalı Analiz ve Kuramsal Katkı

Dört tema birlikte değerlendirildiğinde, sosyal medyanın müzakere süreçlerine etkisinin üç temel düzlemde yoğunlaştığı görülmektedir:

- (i) Bilişsel–öngörüşel düzlem (zayıf sinyaller ve stratejik istişare),
- (ii) Psikososyal–davranışsal düzlem (dijital kimlik ve müzakere performansı),
- (iii) Kurumsal–siyasal düzlem (elektronik müzakere ve dijital aktivizm).

Bu çok katmanlı yapı, sosyal medyanın müzakere süreçlerine etkisinin doğru-
sal değil; ağ temelli, geri beslemeli ve bağlamsal olarak değişken bir sistem üzerin-
den işlediğini göstermektedir. Türkçe literatür ile uluslararası literatür karşılaştı-
rıldığında, temel eğilimlerin büyük ölçüde örtüştüğü; ancak Türkiye bağlamında
dijital müzakere pratiklerinin daha çok hak arayışı, kamusal görünürlük ve ko-
lektif mobilizasyon ekseninde yoğunlaştığı görülmektedir. Küresel literatürde ise
elektronik müzakere daha çok kurumsal pazarlık, siyasal müzakere ve dijital dip-
lomasi ekseninde kurumsallaşmaktadır.

Şekil 1: Sosyal Medya Müzakere Ekosistemi

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilen Tematik Entegrasyon Modeli (bkz. Şekil 1), sosyal medyanın müzakere süreçleri üzerindeki etkisini; dört ana temanın karşılıklı etkileşimi üzerinden bilişsel, psikososyal, kurumsal ve toplumsal düzlemler arasında döngüsel ve geri beslemeli bir sistem olarak kavramsallaştırmaktadır. Model, sosyal medyada ortaya çıkan erken uyarı göstergelerinin (zayıf sinyaller) dijital kimlik müzakereleriyle bütünleştiğini; bu etkileşimin elektronik müzakere sistemleri aracılığıyla kurumsal ve yönetsel düzleme taşındığını ve dijital aktivizm yoluyla kamusal alanda yeniden müzakere baskısı ürettiğini göstermektedir. Böylece müzakere süreçleri, sürekli yeniden üretilen dinamik bir ekosistem olarak ele alınmaktadır.

- (i) Sosyal medyada bilgi akışı ve zayıf sinyaller,
- (ii) Dijital kimlik ve kimlik müzakereleri,
- (iii) Elektronik müzakere sistemleri ve çevrimiçi iletişim,
- (iv) Aktivizm ve toplumsal hareketlerde sosyal medya stratejileri.

Modelde zayıf sinyaller, sistemin giriş katmanında konumlandırılarak sosyal medyada ortaya çıkan erken uyarı göstergelerinin hem bireysel hem de kurumsal aktörler açısından müzakere pozisyonlarını önceden şekillendiren bilişsel bir filtre işlevi gördüğü varsayılmaktadır. Bu sinyaller, dijital kimlik müzakereleri üzerinden bireylerin algı, tutum, aidiyet ve sosyal onay süreçleriyle bütünleşmekte; bu süreçler ise müzakere davranışının psikososyal zeminini oluşturmaktadır. Bu iki katman, elektronik müzakere sistemleri ve çevrimiçi iletişim altyapıları aracılığıyla kurumsal ve yönetsel düzleme taşınmakta; burada sosyal medya, görünür-lük, hız ve veri yoğunluğu sayesinde klasik müzakere yapılarını dönüştüren bir teknik ve yönetsel kapasiteye dönüşmektedir. Son katmanda ise bu etkileşimler dijital aktivizm ve toplumsal hareketler yoluyla kamusal alana yansımakta; bireysel ve kurumsal müzakere dinamikleri, kolektif talepler ve karşı-hegemonik baskı mekanizmaları üzerinden siyasal müzakere zeminine taşınmaktadır.

Tematik Entegrasyon Modeli, bu dört temanın doğrusal değil, ağ temelli, geri beslemeli ve çok yönlü etkileşim içinde işlediğini göstermektedir. Toplumsal hareketlerde oluşan dijital baskı, yeniden kurumsal müzakere alanına dönmekte; burada üretilen yeni söylemler ve politikalar tekrar sosyal medyaya yansıyor yeni zayıf sinyallerin oluşumuna kaynaklık etmektedir. Bu döngüsel yapı, sosyal medyanın müzakere süreçlerindeki rolünün statik değil; dinamik, bağlamsal ve sürekli yeniden üretilen bir sistem olduğunu ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ

Bu araştırma, 2010–2025 yılları arasında yayımlanmış 34 hakemli ve açık erişimli çalışma üzerinden yürütülen sistematik literatür taraması yoluyla, sosyal medyanın müzakere süreçleri üzerindeki etkisini bilişsel, psikososyal, kurumsal ve toplumsal düzlemler arasında işleyen çok katmanlı bir sistem olarak ortaya koymuştur. Bulgular ve Tematik Entegrasyon Modeli birlikte değerlendirildiğinde, sosyal medyanın müzakere süreçlerindeki rolünün yalnızca bir iletişim işleviyle açıklanmasının analitik olarak yetersiz kaldığı; aksine kamusal alanın yeniden yapılanması, güç ilişkilerinin yeniden dağıtımı ve karar alma mekanizmalarının dijitalleşmesi gibi yapısal dönüşümler ürettiği açıkça ortaya konmaktadır.

Araştırmanın birinci ana çıktısı, zayıf sinyallerin sosyal medya aracılığıyla sistematik biçimde üretildiği ve bu sinyallerin hem kurumsal hem kamusal müzakere süreçlerinde erken uyarı ve stratejik pozisyon belirleme işlevi gördüğünün ortaya konmasıdır. Sosyal medya, rastlantısal veri gürültüsü olmaktan çıkarak, doğru analitik çerçevelerle işlendiğinde müzakere süreçlerini öngörülebilir kılan stratejik bir karar destek alanına dönüşmektedir. Bu durum, özellikle kriz yönetimi, kamu politikaları ve kurumsal itibar yönetimi bağlamında sosyal medyanın pasif izleme değil, aktif müzakere girdisi olarak konumlandırılması gerektiğini göstermektedir.

İkinci temel sonuç, dijital kimlik ve kimlik müzakerelerinin bireysel müzakere davranışı üzerinde belirleyici bir psikososyal zemin oluşturduğudur. Sosyal onay ihtiyacı, aidiyet, benlik sunumu ve ağ temelli görünürlük gibi dinamikler, bireylerin pazarlık, uzlaşma ve çatışma yönetimi pratiklerini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda sosyal medya, müzakere davranışını yalnızca rasyonel çıkarlar üzerinden değil; duygusal, bilişsel ve toplumsal normlar üzerinden de yapılandıran bir alan olarak işlev görmektedir. Bu bulgu, müzakere literatüründe sıklıkla ihmal edilen psikososyal boyutun dijital bağlamda merkezi bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Toplumsal cinsiyet, bağımlılık, FOMO ve benlik saygısı değişkenleri üzerinden elde edilen bulgular, dijital müzakere ortamlarının eşitsizlikleri hem yeniden üretebilen hem de belirli koşullarda dengeleyebilen ikili bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir.

Üçüncü önemli sonuç, elektronik müzakere sistemlerinin ve çevrimiçi iletişim altyapılarının müzakere süreçlerinde ontolojik bir dönüşüm gerçekleştirdiğidir. Zaman ve mekân sınırlılıklarının aşılması, müzakerenin görünürlük kazanma-

sı, izleyici etkisinin artması ve veri yoğunluğunun yükselmesi; klasik kapalı müzakere modellerinin yerini yarı-açık, izlenebilir ve kamuoyu baskısına açık yeni müzakere rejimlerine bırakmasına neden olmuştur. Bu dönüşüm, müzakerenin yalnızca nasıl yürütüldüğünü değil, nerede ve kimler tarafından yürütüldüğünü de yeniden tanımlamaktadır. Dijital diplomasiinin gelişimi, bu dönüşümün yalnızca bireysel ve kurumsal değil, devletler arası müzakere düzeyinde de kurumsallaştığını göstermektedir.

Dördüncü ve toplumsal düzeydeki en önemli sonuç ise sosyal medyanın toplumsal hareketlerde doğrudan bir müzakere baskı mekanizmasına dönüşmüş olmasıdır. Dijital aktivizm pratikleri, taleplerin görünür kılınması, kolektif kimlik inşası ve karşı-hegemonik söylemlerin dolaşıma sokulması yoluyla, klasik güç asimetrilerini kısmen dengeleyen yeni bir kamusal müzakere zemini üretmektedir. Yerel ve küresel örnekler birlikte değerlendirildiğinde, sosyal medyanın yalnızca mobilizasyon sağlayan bir teknik araç değil; müzakere gündemi üreten, aktörleri yeniden tanımlayan ve siyasal karar alma süreçlerini dolaylı biçimde şekillendiren yapısal bir güç hâline geldiği görülmektedir.

Bu sonuçlar bütüncül olarak ele alındığında, sosyal medyanın müzakere süreçlerindeki rolünün doğrusal, tek yönlü ve teknik bir etki olarak değil; geri beslemeli, bağlamsal ve çok aktörlü bir sistem olarak kavranması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Tematik Entegrasyon Modeli'nin gösterdiği üzere; zayıf sinyallerden başlayan, dijital kimlik müzakereleriyle derinleşen, elektronik müzakere altyapılarıyla kurumsallaşan ve dijital aktivizm yoluyla kamusal alana taşınan bu süreç, sürekli yeniden üretilen dinamik bir müzakere ekosistemi oluşturmaktadır. Bu model, sosyal medya ve müzakere ilişkisini birlikte ele alan gelecekteki çalışmalar için bütünlleştirici bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Çalışmanın genel sonucu, sosyal medyanın günümüz müzakere pratiklerini yalnızca dönüştürmediği, aynı zamanda müzakerenin doğasını, aktörlerini, araçlarını ve meşruiyet zeminini yeniden tanımladığı yönündedir. Bu bağlamda sosyal medya, çağdaş toplumlarda müzakerenin “yardımcı unsuru” değil, bizzat müzakere alanının kendisi hâline gelmiştir. Bu sonuç, sosyal medya çalışmalarında müzakerenin ikincil bir başlık değil, merkezi bir analitik kategori olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, O. H. (2019). Yeni Toplumsal Hareketlerde Yeni Medya Etkisi: Kuzey Ormanları Savunması Örneği. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 7(3), 1655-1674. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.582953>

Algül, F. (2016). Yeni toplumsal hareketler ve sosyal medya: Kuzey ormanları savunması hareketine yönelik bir örnek olay incelemesi. Marmara İletişim Dergisi (22), 139-152. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruid/issue/22158/238055>

Aydın, S. (2017). Müzakereci Demokrasi Modeli'nin kamusal alanı: Nasıl bir iletişim özgürlüğü? The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, 7(1), 139-149. <https://doi.org/10.7456/10701100/012>

Bak, S. (2023). Jürgen Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı çerçevesinde müzakereci demokrasi. Uluslararası Sosyal Medya ve İletişim Araştırmaları Dergisi. (6), 102-126. <https://doi.org/10.29228/smacjournal.67342>

Balcı, Ş., Karakoç, E., & Ögüt, N. (2020). Sağlık Çalışanları Arasında Sosyal Medya Bağımlılığı: İki Boyutlu Benlik Saygısının Rolü. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (33), 296-317. <https://doi.org/10.31123/akil.693279>

Çat, K. A., Koçak, M. C., & Toprak, Ö. (2021). Sosyal Medya Bağımlılık Düzeyinin Yaşam Memnuniyetine Etkisi Üzerine Saha Araştırması. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2021(56), 185-202. <https://doi.org/10.47998/ikad.999223>

Çömlekçi, M. F. (2019). Dijitalleşen Diploması ve Sosyal Medya Kullanımı: Büyükelçilik Facebook Hesapları Üzerine Bir Araştırma. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(1), 1-13. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/588549>

Dağtaş, E., & Atik, K. (2024). İnternetin Kamusal Alan/Mekân Olarak Değerlendirilmesi: Quora ve Ekşi Sözlük Örnekleri. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (47), 170-197. <https://doi.org/10.31123/akil.1488688>

Freelon, Deen and McIlwain, Charlton D. and Clark, Meredith, Beyond the Hashtags: #Ferguson, #Blacklivesmatter, and the Online Struggle for Offline Justice (February 29, 2016). Center for Media & Social Impact, American University, Forthcoming, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2747066> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2747066>

Göksu, V. (2024). Kamusal Alan ve Kamuoyu İle İlişkisi Bağlamında Sosyal Medyanın Demokrasiye Etkileri Ve E-Demokrasi Kavramı. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 5(3), 529-547. <https://doi.org/10.58702/teyd.1519916>

Gümüş, S. (2023). Sosyal Medyanın Kamusal Alan Temsiliyeti Üzerine Bir Tartışma. 4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi (22), 21-48. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2023.1264171>

Halpern, D., & Gibbs, J. (2013). Social media as a catalyst for online deliberation? Exploring the affordances of Facebook and YouTube for political expression. *Computers in Human Behavior*, 29(3), 1159–1168. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.10.008>

Hatta, T., & OHBUCHI, K. I. (2003). An experimental study of electronic negotiation: Content analysis of verbal interactions focusing on the effects of correctness and exitability. *Psychologia*, 46(2), 129-139. <https://doi.org/10.2117/psysoc.2003.129>

Jones, L. K. (2019). #BlackLivesMatter: An Analysis of the Movement as Social Drama. *Humanity & Society*, 44(1), 92-110. <https://doi.org/10.1177/0160597619832049>

Karaca, M. (2025). Dijital Aktivizm Bağlamında Yeni Toplumsal Hareketler: Ulusal Alan Yazın Üzerinden Sistematik Literatür Taraması. *Türkiye Medya Akademisi Dergisi*, (10), 93–117. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17208127>

Kavut, S. (2020). Kimliğin Dönüşümü: Dijital Kimlikler. *Selçuk İletişim*, 13(2), 987-1008. <https://doi.org/10.18094/josc.691445>

Kaya, S. (2021). Sosyal Medya Kullanıcılarının Dijital Kimlik İnşası Sürecinde Kültürel Faaliyet ve Sanat ile İlgili Paylaşımlarının Rolü. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(4), 1403-1419. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tojdac/issue/64720/963589>

Kitchenham, B. (2004). Procedures for performing systematic reviews (Technical Report TR/SE-0401). Keele University. Erişim: 18.11.2025 <https://www.inf.ufsc.br/~aldo.vw/kitchenham.pdf>

Kolb D. M. (2009). Too Bad for the Women or Does It Have to Be? Gender and Negotiation Research over the Past Twenty-Five Years. *Negotiation Journal*, 25(4): 515–531. <https://doi.org/10.1111/j.1571-9979.2009.00242.x>

Kurtoğlu, E., & Aydın, H. (2023). Sosyal Medya Bağımlılığının ve Gelişmeleri Kaçırma Korkusunun Tüketim Davranışlarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 18(72), 356-379. <https://doi.org/10.19168/jyasar.1281329>

Loader, B. D., & Mercea, D. (2011). Networking Democracy? Social Media Innovations And Participatory Politics. *Information, Communication & Society*, 14(6), 757–769. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2011.592648>

Manikarnika, M. Y. (2017). Social media impact on Telangana movement. *International Journal of Media, Journalism and Mass Communications*, 3(3). 38-40. <https://doi.org/10.20431/2454-9479.0303006>

Nadkarni, A., & Hofmann, S. G. (2012). Why Do People Use Facebook?, *Personality And Individual Differences*, 52(3), 243–249. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.11.007>

Pang, L. (2017). Retheorizing the Social: The Use of Social Media in Hong Kong's Umbrella Movement. *Social Text*, 35 (3 (132)): 71–94. <https://doi.org/10.1215/01642472-3968810>

Parthasarathi, P., & Kumari, G. (2021). The role and impact of social media on online social movements: An analysis of “ALS Ice Bucket Challenge” in India. *Journal of Media Research*, 14(1), 102–119. <https://doi.org/10.24193/jmr.39.7>

Sarioğlu, E. B. (2020). Sosyal Medyada Adalet Kavramı: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Sosyal Medyadaki Yansımaları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(45), 291-317. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.664868>

Saul, P. (2006). Seeing the future in weak signals. *Journal of Futures Studies*, 10(3), 93-102

<https://jfsdigital.org/wp-content/uploads/2014/01/103-E02.pdf>

Sebenius, J.K., Cook, B., Lax, D., Fortgang, R., Silberberg, I. and Levy, P. (2021). Dealmaking Disrupted: The Unexplored Power of Social Media in Negotiation. *Negotiation Journal*, 37, 97-141. <https://doi.org/10.1111/nej.12354>

Stohl, C., Etter, M., Banghart, S. (2017). Social Media Policies: Implications for Contemporary Notions of Corporate Social Responsibility. *Journal of Business Ethics*, vol. 142, 413–436 <https://doi.org/10.1007/s10551-015-2743-9>

Sutrisno, S., Purnomo, S. H., & Purba, J. H. V. (2023). Optimizing Business Management Strategies in the Social Media Era: Facing New Year Challenges with Digital-Based Excellence. *Journal of Contemporary Administration and Management*, 1(3), 251–257. <https://doi.org/10.61100/adman.v1i3.90>

Şener, E. (2018), Bilgi Yönetim Süreci ve Stratejik Öngörü Kesişiminde Bir Yaklaşım:

Ufuk Taraması, *BMIJ*, (2018), 6(4): 920-934. <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v6i4.278>

Terzioğlu, D. (2024). Kamuyu Güçlendirici Karşı Hegemonik Eylemlilik Mekânı Olarak Sosyal Medya; Sosyal Medyada Katılıma Dair Bibliometrik Bir Analiz. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi* (17), 38-49. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akmyosb/issue/85726/1480085>

Tuna, C. P., & Türkölmez, O. (2023). Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 211-240. <https://doi.org/10.58658/kaypod.1314396>

Turetsky, K.M., Curley, J.P., Carter, A.B., & Purdie-Greenaway, V. (2023) Explaining the gender gap in negotiation performance: Social network ties outweigh internal barriers. *Journal of Social Issues*, 79, 50–78. <https://doi.org/10.1111/josi.12536>

Yau, A., Marder, B., & O'Donohoe, S. (2020). The role of social media in negotiating identity during the process of acculturation. *Information Technology & People*, 33(2), 554–575. <https://doi.org/10.1108/ITP-09-2017-0305>

Yavuz, N. (2022). Sosyal Bilimlerde Sistematik Literatür Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (51), 347-360. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1134606>

Yenice, A., Pirtini, S., & Ataman, G. (2018). Sosyal Medyada Kriz Yönetimi ve Kurum İtibarı ile İlişkisi Üzerine Bir Model Uygulaması. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(3), 1-20. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/klujfeas/issue/39222/397970>